

SELVITYS OPISKELUHUOLTOHENKILÖSTÖN WILMA-JÄRJESTELMÄN KÄYTTÖOIKEUKSIA JA ALUEELLA ANNETTUA LAINSÄÄDÄNTÖÄ KOSKIEN

Viite: Kokoomuksen ja muiden aloitteen allekirjoittaneiden valtuutettujen 24.4.2023 valtuustoaloite / Valtuustoaloite Wilma-oikeuksien palauttamiseksi oppilashuollon henkilökunnalle

Taustaa

Tiedonkulun toimivuutta ja henkilötietojen käsittelyä koskevat kysymykset ovat osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta olleet ja ovat edelleen tarkastelussa valtakunnallisesti. Eduskunta on hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 19/2022 vp) antamansa vastauksen (EV 46/2022 vp) yhteydessä 25.5.2022 edellyttänyt, että valtioneuvosto ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin laatiakseen käytännön soveltamisohjeet, joilla varmistetaan tiedonkulun toimivuus sekä henkilötietojen asianmukainen käsittely oppilas- ja opiskelijahuollossa, sekä varmistakseen, että henkilöstö saa tarvittavan koulutuksen henkilötietojen asianmukaisesta käsittelystä¹.

Apulaistietosuojavaltuutettu on tietosuojavaltuutetun toimistoon 21.1.2021 lähetettyyn kysymykseen, voidaanko opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluille antaa ”käyttöoikeus” oppilasrekisteriin, ja jos voidaan, millä edellytyksillä se on mahdollista, 24.11.2022 antamansa vastauksen yhteydessä tehnyt Opetus- ja kulttuuriministeriölle, Sosiaali- ja terveysministeriölle, Opetushallitukselle sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle aloitteen oppilaiden ja opiskelijoiden tietojen sähköistä luovuttamista oppilas- ja opiskelijarekisteristä opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluille koskevien ohjeiden sisällyttämisestä edellä mainittuihin, eduskunnan vastauksen yhteydessä valmisteltaviksi edellytetyihin ohjeisiin². Opetushallituksen 27.12.2022 antamia ohjeita täydentävien ohjeiden valmistelu on edelleen käynnissä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ohella on tietosuojaa koskevassa sääntelyssä tapahtunut 1.1.2023 alkaen muutoksia.

Lainsäädännön tarkastelu

Itä-Suomen yliopiston julkisoikeuden professori Tomi Voutilainen ja väitöskirjatutkija Meri Sariola tarkastelevat Edilex-palvelussa 21.12.2022 julkaistussa kirjoituksessaan ”Koulun ja huoltajien välinen sähköinen viestintä oppilashuollossa” aluetta koskevaa oikeudellista sääntelyä.

Tarkasteltuihin säännöksiin kuuluvat:

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013
Terveydenhuoltolaki 1326/2010
Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
Perusopetuslaki 628/1998
Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999
Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000

¹ EV 46/2022 vp sekä eduskunnan vastaukseen sisältyvät lausunnot.

² Apulaistietosuojavaltuutetun vastaus 24.11.2022 dnro 547/183/21; Apulaistietosuojavaltuutetun aloite 24.11.2022 dnro 547/183/2021.t

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019
Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta 906/2019

Kirjoituksessa on edelleen viitattu keskeiseen lainvalmisteluaineistoon ja oikeuskäytäntöön.³

Seuraavassa tarkastellaan tiivistetysti keskeisiä Voutilaisen ja Sariolan kirjoituksessa esiin nostettuja näkökohtia; kirjoitus kokonaisuudessaan luettavissa Edilex-palvelun verkkosivuilla selvityksen lähdeluettelosta löytyvän linkin kautta. Samoin nostetaan esiin tarkasteltavan kysymyksen kannalta keskeistä lainsäädäntöä ja muita tekijöitä.

Katseluyhteyden avaaminen ja salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Katseluyhteyden avaamisesta toiselle viranomaiselle säädetään julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 906/2019 23 §:ssä:

”Viranomainen voi avata katseluyhteyden toiselle viranomaiselle tietovarannon sellaisiin tietoihin, joihin katseluoikeuden saavalla viranomaisella on tiedonsaantioikeus. Sen lisäksi, mitä 4 luvussa säädetään, edellytyksenä katseluyhteyden avaamiselle on, että:

- 1) katselumahdollisuus on rajattu vain yksittäisiin hakuihin, jotka voivat kohdistua tiedonsaantioikeuden mukaisesti tarpeellisiin tai välttämättömiin tietoihin; sekä
- 2) tietojen hakemisen yhteydessä selvitetään tietojen käyttötarkoitus.

Viranomaisen on toteutettava katseluyhteys siten, että katseluyhteyden mahdollistava tietojärjestelmä tunnistaa automaattisesti poikkeavan tietojen hakemisen.”

Voutilaisen ja Sariolan toteaman mukaisesti tulee katseluyhteyden avaamisessa huomioitavaksi lisäksi lain 4 luvun tietoturvallisuutta koskeva sääntely.⁴

Voutilainen ja Sariola katsovat opiskeluhuoltohenkilöstön tiedonsaannin salassa pidettäviin tietoihin voivan perustua oppilas- ja opiskeluhuoltolain 22.2 §:n, sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:n ja / tai perusopetuslain 40.2 §:n sääntelyyn. Kyseessä ovat ammattihenkilöiden välistä, tapauskohtaiseen harkintaan pohjautuvaa tietojen luovuttamista koskevat säännökset, jotka eivät Voutilaisen ja Sariolan mukaan mahdollista katseluyhteyden avaamista tai katselun mahdollistavien käyttöoikeuksien antamista viestinnän mahdollistavaan ohjelmistoon kyseisten säännösten perusteella, tai tietojen katselua toisen ammattihenkilön käyttämästä tietojärjestelmästä. Sääntelyä ei heidän mukaansa muutenkaan voida soveltaa ohjelmistoihin, jotka ovat tarkoitettut koulun tai oppilashuollon ja huoltajien väliseen viestintään. Kirjoittajat toteavat oppilashuollon tiedonhallintaa koskevassa sääntelyssä kokonaisuudessaan joudutun sovittamaan yhteen eri ammattialojen sääntelyä, jolloin sääntelystä on muodostunut vaikeaselkoinen ja vaikeasti sovellettava oppilashuollon palveluja tosiasiallisessa toiminnassa tuotettaessa.⁵

Salassa pidettäviin tietoihin kuuluvat muun muassa oppilaiden poissaolotiedot (L 621/1999 24.1 § 25 kohta) ja tieto luokasta, jolla oppilas opiskelee, jos tiedon vastaanottaja tieto luokasta, jolla oppilas opiskelee, luovutettaessa samalla saa tietoa oppilaan opinnoissaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta (L 621/1999 24.1 § 30 kohta).

³ Voutilainen & Sariola 2022.

⁴ Voutilainen & Sariola 2022.

⁵ Voutilainen & Sariola 2022.

Oppilaiden, huoltajien ja opiskeluhoitohenkilöstön välinen viestintä

Voutilainen ja Sariola tarkastelevat muiden tekijöiden ohella kirjoituksessaan digitaalisia palveluja ja sähköistä viestintää koskevaa sääntelyä, joka edellyttää salassa pidettävien tietojen siirron suojaamista. Opiskeluhoitoviestinnän sisältäessä salassa pidettävää tietoa (ml. opiskeluhoitoviestintä ja ajan varaaminen), tulee viestintävälineenä käyttää palveluja, joihin kirjautuminen tapahtuu joka kerta vahvaa sähköistä tunnistautumista käyttäen. Tiedonsiirto samoin on julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 906/2019 14.1 §:n mukaisesti salattava tai muuten suojattava, jos siirrettävät tiedot ovat salassa pidettäviä.⁶

Digitaalisista palveluista annetun lain 306/2019 6.2 §:n mukaan:

”Jos digitaalisesta palvelusta on mahdollista saada salassa pidettäviä tietosisältöjä nähtäväksi ja käytettäväksi, palvelun käyttäjä on tunnistettava hallinnon yhteisistä sähköisen asiointin tukipalveluista annetun lain 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua, vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetun lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua vahvaa sähköistä tunnistamista tai painavasta perustellusta syystä muuta vastaavaa tietoturvallista tunnistuspalvelua käyttämällä.”

Pöytyän kunnan käytössä olevaan opetuksen järjestäjän tietojärjestelmään (Wilma) kirjautuminen tapahtuu syksystä 2023 alkaen vahvaa sähköistä tunnistautumista käyttäen (ensikertainen tunnistautuminen suomi.fi -palvelun kautta). Ohjelmistoa ylläpitävän Visma Oy:n Wilma-järjestelmää koskeva palvelukuvaus sisältää myös tietoturvaa koskevan osion; kunnan digipäällikön arvion mukaan järjestelmän sisäisen viestinnän suojaus vastaa nykyisiä suojausstandardeja.

Käyttöoikeus opetuksen järjestäjän tietojärjestelmään voidaan Voutilaisen ja Sariolan mukaan antaa myös opiskeluhoitohenkilöstölle, mikäli kyseiset viranhaltijat / työntekijät käyttävät ohjelmistoa ainoastaan omassa, huoltajille suuntautuvassa viestinnässään. Lähetetyt ja vastaanotetut viestit eivät tällöin ole opetuksen järjestäjänä toimivan viranomaisen asiakirjoja, vaan viranomaisen, jonka alaisuudessa kukin oppilashuollon ammattihenkilö toimii, joten viestien tiedonhallinta tulisi järjestää tiedonhallintalain mukaisesti hyvinvointialueen toimesta.⁷

Pöytyän kunnan hallintosäännön 64 §:n mukaan kunnanhallitus vastaa siitä, että tiedonhallintalain 4.2 §:n vastuut, käytännöt ja valvonta ovat määritellyt kunnassa. Hallintosäännön määräykseen kootut tiedonhallinnan toteuttamiseen liittyvien tehtävien vastuut ovat:

1. Vastuu tiedonhallintalain mukaisten kuvausten koostamisesta ja ylläpidosta (tiedonhallintamalli (5 §), muutosvaikutusten arviointi (5 §) ja asiakirjajulkisuutta koskeva kuvaus (28 §)),
2. Vastuu 19 §:ssä säädetystä tietoaineistojen sähköiseen muotoon muuttamisesta ja saatavuudesta,
3. Vastuu tietoturvaluottamussuhteista, tietojärjestelmien toiminnasta ja yhteentoimivuudesta sekä tietovarantojen yhteentoimivuudesta (2 §:n 13 kohta, 5 §, 12 - 17 §, 22 - 24 §) ja

⁶ Voutilainen & Sariola 2022. Ks. myös tietosuojavaltuutetun 1.7.2010 kannanotto kysymykseen sähköpostin ja tekstiviestien käyttämisestä perusterveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa, lähinnä asiakkaan / potilaan ja työntekijän välisessä kommunikoinnissa sekä tietojen siirrossa. 31.5.2000 tietosuojavaltuutettu on edelleen antanut kannanoton koskien opiskelijoiden tietojen luovuttamista terveyskeskukselle opiskelijoiden terveydenhuollon järjestämiseksi.

⁷ Voutilainen & Sariola 2022.

4. Vastuu asianhallinnan ja palvelujen tiedonhallinnan järjestämisestä sekä tietoineistojen säilyttämisen järjestämisestä (21 §, 25 - 27 §).⁸

Kunnanhallitus on 6.6.2022 § 140 päättänyt hyväksyä tiedonhallintalain edellyttämät kuvaukset ja julkaista tiedonhallintamalliin pohjautuvan asiakirjajulkisuuskuvauksen kunnan verkkosivuilla. Kunnanhallitus on lisäksi päättänyt tiedonhallintalain mukaisista vastuista seuraavaa:

- Tiedonhallintamallin ja asiakirjajulkisuuskuvauksen ajantasaisuudesta vastaa hallintojohtaja.
- Kukin toimialajohtaja vastaa toimialansa tehtäviä hoitavan viranomaisen hallussa olevien tietoineistojen sähköiseen muotoon muuttamisesta ja saatavuudesta siten kuin tiedonhallintalain 19 §:ssä säädetään.
- Kukin toimialajohtaja vastaa toimialallaan käytettävien tietojärjestelmien toiminnasta ja yhteentoimivuudesta sekä tietovarantojen yhteentoimivuudesta ja fyysisistä tietoturvajärjestelyistä. Digipäällikkö vastaa järjestelmien tietoteknisistä tietoturvallisuusjärjestelyistä.
- Kukin toimialajohtaja vastaa toimialansa asianhallinnan ja palvelujen tiedonhallinnan järjestämisestä sekä tietoineistojen säilyttämisen järjestämisestä.⁹

Tulkinnanvaraiseksi arvioidaan jäävän, voidaanko toisen viranomaisen palvelukseen kuuluvan opiskeluhuoltohenkilöstön käyttöoikeus opetuksen järjestäjän tietojärjestelmään viestintää varten toteuttaa tiedonhallinnan järjestämistä koskevan sääntelyn puitteissa, ja olisiko tiedonhallinnan järjestäminen käytännössä mahdollista. Viestintäoikeuden myöntäminen Wilma-järjestelmään merkitsisi käytettävissä olevan tiedon pohjalta samalla oppilaiden ja huoltajien henkilötietojen (nimet) luovuttamista opiskeluhuoltohenkilöstölle opetuksen järjestäjän henkilörekisteristä.

Tietojen luovuttaminen henkilörekisteristä

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 621/1999 16.3 §:n mukaan:

”Viranomaisen henkilörekisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion tai tulosteen tai sen tiedot sähköisessä muodossa, jollei laissa ole toisin erikseen säädetty, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suojaa koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. Henkilötietoja saa kuitenkin luovuttaa suoramarkkinointia ja mielipide- tai markkinatutkimusta varten vain, jos niin erikseen säädetään tai jos rekisteröity on antanut siihen suostumuksensa.”

Tietojärjestelmien käyttöoikeuksien hallinnasta säädetään julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 906/2019 16 §:ssä:

”Tietojärjestelmästä vastuussa olevan viranomaisen on määriteltävä tietojärjestelmän käyttöoikeudet. Käyttöoikeudet on määriteltävä käyttäjän tehtäviin liittyvien käyttötarpeiden mukaan, ja ne on pidettävä ajantasaisina.”

Apulaistietosuojavaltuutettu on 21.3.2023 päätöksissään diaarinumerot 5618/163/20 ja 6064/163/20 tarkastellut tapauksia, joissa oppilaiden nimet, roolit (oppilas), oppilaitokset ja oppilaille kunnan puolesta opiskelukäyttöön annetut sähköpostiosoitteet näkyivät opetuksen järjestäjän käyttämän sähköpostijärjestelmän osoitekirjassa kaikkien kaupungin koulujen oppilaille, huoltajille ja henkilökunnille. Toisessa tapauksista näkyivät lisäksi oppilaiden luokat ja koulujen osoitteet. Tapauksissa on apulaistietosuojavaltuutetun päätöksen mukaan kyse oppilaiden

⁸ Pöytyän kunnan hallintosäätö, kunnanvaltuusto 12.9.2022 § 10.

⁹ Pöytyän kunnanhallituksen 6.6.2022 § 140 päätös.

henkilötietojen käsittelystä perusopetuksen järjestämisessä käytetyn sähköpostipalvelun osoitekirjassa.¹⁰

Apulaistietosuojavaltuutettu katsoo oppilaiden tietojen asettamisen saataville perusopetuksen järjestäjän käyttämän sähköpostijärjestelmän osoitekirjassa siten, että tiedot näkyvät kaikissa kaupungin peruskouluissa ja lukioissa olevan tietosuoja-asetuksen kohtuullisuusperiaatteen, tietojen minimointiperiaatteen ja luottamuksellisuutta koskevan periaatteen vastaista.

Rekisterinpitäjä ei päätösten mukaan näin ole noudattanut tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan a, c ja f -alakohdita, eikä osoittanut oppilaiden tietojen laajan näkyvyyden asianmukaisuutta ja tarpeellisuutta perusopetuksen järjestämisessä. Käytettävien järjestelmien tulee mahdollistaa tietosuoja sääntösten noudattaminen henkilötietojen käsittelyssä.¹¹

Apulaistietosuojavaltuutettu antoi asiassa rekisterinpitäjälle huomautuksen tietosuoja-asetuksen EU 2016/679 vastaisesta henkilötietojen käsittelystä sekä määräyksen saattaa käsittelytoimet sääntelyn mukaisiksi. Oppilaiden tietojen ei päätöksen mukaan tule näkyä oman koulun ulkopuolelle, ellei laajempaan näkyvyyteen ole tilanteeseen ja opetuksen järjestämiseen liittyviä perusteita. Oppilaiden tietojen saatavilla olon sähköpostin osoitekirjassa tulee myös oman koulun sisällä olla tarpeellista ja perusteltua perusopetuksen järjestämisen kannalta.¹²

Yksilöllisen opiskeluhuollon palveluja käyttää esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen aikana osa oppilaista / opiskelijoista, lisäksi järjestetään kaikille oppilaille / opiskelijoille suunnattuja terveystarkastuksia ja yhteisöllistä opiskeluhoitoa. Opetuksen järjestäjällä ei ole tietoa yksilöllisen opiskeluhuollon palvelujen piiriin hakeutuvista / palvelujen käyttäjistä; oppilailla ja opiskelijoilla samoin on oikeus palvelujen piiriin hakeutumiseen huoltajan asiasta tietämättä. Yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteutetaan Varsinais-Suomen hyvinvointialueen palveluksessa olevan opiskelu- ja kouluterveydenhuoltohenkilöstön ja opetuksen järjestäjän yhteistyönä.

Opetuksen järjestäjän vastuu

Apulaistietosuojavaltuutettu kiinnittää 24.11.2022 antamassaan vastauksessa dnro 547/183/21 huomiota rekisterinpitäjän vastuuseen tietoja luovutettaessa. Opetuksen järjestäjän tulee osoittaa oppilaiden henkilötietojen käsittelyn, tietojen luovutukset mukaan lukien, lainmukaisuus. Tietojen luovuttaminen edellyttää laissa säädettyä perustetta.¹³

Suomen perustuslain 731/1999 118 §:n mukaan

”Virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Hän on myös vastuussa sellaisesta monijäsenisen toimielimen päätöksestä, jota hän on toimielimen jäsenenä kannattanut.

Esittelijä on vastuussa siitä, mitä hänen esittelystään on päätetty, jollei hän ole jättänyt päätökseen eriävää mieltä.

Jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla säädetään. Tässä tarkoitettua syyteoikeutta ei kuitenkaan ole, jos syyte on perustuslain mukaan käsiteltävä valtakunnanoikeudessa. (4.11.2011/1112)”

Tietosuoja sääntely turvaa yksilön oikeutta henkilörekistereihin sisältyvien tietojen suojaan.

¹⁰ Apulaistietosuojavaltuutetun päätökset 21.3.2023 dnrot 5618/163/20, 6064/163/20.

¹¹ Apulaistietosuojavaltuutetun päätökset 21.3.2023 dnrot 5618/163/20, 6064/163/20.

¹² Apulaistietosuojavaltuutetun päätökset 21.3.2023 dnrot 5618/163/20, 6064/163/20.

¹³ Apulaistietosuojavaltuutetun vastaus 24.11.2022, s. 2, 4.

Voimassa olevan sääntelyn kokonaisuus

Voutilainen ja Sariola toteavat kirjoituksessaan tekemänsä tarkastelun perusteella johtopäätöksensä, ettei opiskeluhuollon tiedonkulkuun liittyviä ongelmia saada ratkaistua ainoastaan ohjeistuksia ja koulutusta kehittämällä, vaikka nämä luovatkin pohjaa yhtenäisemmille menettelyille tiedonhallinnassa ja -kulussa. Myös lainsäädännön toimivuutta olisi kirjoittajien mukaan syytä arvioida, ja arvioinnin pohjalta ryhtyä mahdollisiin lainsäädännön uudistamistoimenpiteisiin.¹⁴

Asiassa annetut ohjeet

Opetushallitus on 27.12.2022 antanut verkkosivuillaan ohjeet koskien opiskelijoiden tietojen luovutusta hyvinvointialueille:

<https://www.oph.fi/fi/usein-kysyttya/opiskelijan-tietojen-luovutus-koulutuksesta-hyvinvointialueille-112023-alkaen>. Viitattu 21.5.2023.

Lähtökohdat ohjeissa ovat Voutilaisen ja Sariolan edellä viitatussa kirjoituksessaan esittämien mukaiset. Opetushallitus on vuonna 2018 myös julkaissut oppaan ”Julkisuus ja tiedonhallinta opetustoimessa. Opas koulujen ja oppilaitosten käyttöön.”¹⁵ Opas on luettavissa osoitteessa:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/julkisuus_ja_tiedonhallinta_opetustoimessa.pdf. Viitattu 28.5.2023.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetushallitus sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ovat parhaillaan valmistelemassa täydentäviä ohjeita tietojen luovuttamisessa opetuksen järjestäjiltä opiskeluhoitohenkilöstölle. Sosiaali- ja terveysministeriön erityisasiantuntija Anna Strandberg kertoo valmisteltavana olevista ohjeista Ylen 23.2.2023 julkaisemassa kirjoituksessa:

– Tavoitteena on kuvata, mitä tietoja opetuksen järjestäjä voi luovuttaa eteenpäin hyvinvointialueelle niin, ettei uutta lainsäädäntöä tarvita. Ja toisaalta tunnistaa mahdolliset lainmuutostarpeet.

Kirjoitus on luettavissa Ylen verkkosivuilla osoitteessa: <https://yle.fi/a/74-20019271>. Viitattu 21.5.2023.¹⁶

Toimivalta tietojen luovuttamisessa

Pöytyän kunnan hallintosäännön 36 §:n mukaan:

Valtuuston asiakirjoja koskevat tietopyynnöt ratkaisee hallintojohtaja.

Toimielin voi päättämässään laajuudessa siirtää asiakirjan antamista koskevaa viranomaisen ratkaisuvalltaansa alaiselleen viranhaltijalle.

Sivistyslautakunta on 15.6.2022 § 69 siirtänyt sivistyslautakunnan hallussa olevia asiakirjoja koskevien tietopyyntöjen käsittelyä ja asiakirjojen antamista koskevan ratkaisuvallan sivistysjohtajalle. Käyttöoikeuksien myöntämisessä opetuksen järjestäjän Wilma-järjestelmään on

¹⁴ Voutilainen & Sariola 2022.

¹⁵ Vehkamäki, Lahtinen & Vanttaja 2018.

¹⁶ Oy Yleisradio Ab: Utinen 23.2.2023. Osa koulujen työntekijöistä heitettiin pois Wilmasta – vanhempainyhdistys: ”On palattu suoraan ysärille”

kyseessä asiakirjojen sekä opetuksen järjestäjän ylläpitämään henkilörekisteriin sisältyvien tietojen antaminen. Tietosuojavastaavana kunnassa toimii hallintojohtaja.

Opiskeluhoiltopalvelut sekä viestinnän ja tietojensaannin järjestäminen

Opiskeluhoiltopalveluista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa 1287/2013. Huomioitavaksi palvelujen järjestämisessä tulee oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä muun aluetta koskevan sääntelyn kokonaisuus.

Pöytyän kunnan järjestämässä koulutuksessa opiskeluhoiltopalveluihin ovat oikeutettuja esi- ja perusopetuksen oppilaat sekä lukion opiskelijat; yksilöllisen opiskeluhoillon lisäksi järjestetään yhteisöllistä opiskeluhoiltoa opetuksen järjestäjän ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueen yhteistyönä. Yksilöllisen opiskeluhoillon palvelujen piiriin hakeutuminen on oppilaille ja opiskelijoille vapaaehtoista; palveluja käyttää esi- ja perusopetukseen osallistumisensa aikana osa oppilasta / opiskelijoista. Koko ikäluokalle suunnattuihin terveystarkastuksiin kutsutaan vuorollaan kaikki oppilaat. Yksilöllisen ja yhteisöllisen opiskeluhoillon palvelut järjestetään oppilas- ja opiskelijahuiltoa koskevan sääntelyn mukaisesti.

Opiskeluhoiltopalveluista tiedotetaan oppilaita, opiskelijoita ja huoltajia kunnan verkkosivuilla sekä esiopetusyksiköiden, koulujen ja lukion sekä Varsinais-Suomen hyvinvointialueen tiedotuksessa. Opiskeluhoiltohenkilöstön yhteystiedot (puhelin, sähköposti) sekä säännölliset, paikan päällä kouluilla ja lukiolla olon ajankohdat sisältyvät tiedotukseen. Oppilaita, opiskelijoita, huoltajia ja henkilöstöä on ohjeistettu olemaan yhteydessä opiskeluhoiltohenkilöstöön puhelimitse (puhelut, tekstiviestit), sähköpostitse ja kasvokkain.

Oppilaiden, opiskelijoiden ja huoltajien aloitteesta tapahtuvien yhteydenottojen ohella on oppilaitoksen ja opiskeluhoillon henkilökunnalla oppilas- ja opiskelijahuoltolain 11.2 §:n mukaan velvollisuus ohjata opiskelijaa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoillon etuuksia ja palveluja. Lain 16 §:ssä säännellään toimintatavoista:

”Jos oppilaitoksen työntekijä arvioi, että opiskelija tarvitsee opiskeluhoiltopalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä koulu- tai opiskeluterveydenhuollon työntekijään tai opiskeluhoillon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.

Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, opiskelijalle on annettava tieto yhteydenotosta ja mahdollisuus keskustella yhteydenottoon liittyvistä syistä 15 §:n 1 momentissa säädettyssä määräajassa.

Opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto yhteydenotosta opiskeluhoillon työntekijään, jollei 18 §:n 2 momentissa tai muussa laissa säädetä toisin.”

Varsinais-Suomen hyvinvointialue on yhteistyössä Pöytyän kunnan sivistystoimen kanssa ohjeistanut opiskeluhoiltohenkilöstöä olemaan tilanteissa, joissa Wilma-järjestelmä ei ole opiskeluhoiltohenkilöstön käytössä, yhteydessä oppilaisiin, opiskelijoihin, huoltajiin ja koulujen / oppilaitosten henkilöstöön puhelimitse, sähköpostitse ja kasvokkain. Hyvinvointialue on samoin antanut ohjeet suojatun sähköpostin käyttöön tilanteissa, joissa viestintään sisältyy salassa pidettävää tietoa. Oppilaita, opiskelijoita ja huoltajia koskevat tiedot henkilöstöä on ohjeistettu kokoamaan opiskeluhoillon omista rekistereistä ja järjestelmistä sekä opiskeluhoiltoon yhteyttä ottavilta oppilailta, opiskelijoilta ja huoltajilta. Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen ammattihenkilöiden välillä on mahdollista laissa säädettyin perustein.

Julkiset, oppilaita ja opiskelijoita yleisesti koskevat opiskeluhuollon tiedotteet on kunnassa ohjattu toimittamaan sivistystoimen suunnittelija-toimistosihteerille / koulujen ja lukion toimistosihteeereille, jotka välittävät tiedotteet Wilma-järjestelmän kautta oppilaille, opiskelijoille, huoltajille ja henkilöstölle. Esiopetusyksiköiden, koulujen ja lukion toimintaa koskevat julkiset tiedotteet ja asiakirjat ovat opiskeluhuoltohenkilöstön saatavissa esiopetusyksiköiltä, kouluilta ja lukiolta.

Korvaavien toimintatapojen kautta on kokonaisuudessaan pyritty mahdollisimman toimiviin yhteydenpidon käytäntöihin oppilaiden, opiskelijoiden, huoltajien ja opiskeluhuoltohenkilöstön välillä, kunnes valtakunnallisesti annettavat ohjeet toimintatavoista saadaan. Toimintatavoista on keskusteltu opiskeluhuoltohenkilöstön sekä koulujen ja lukion henkilöstöjen kanssa tilanteen tuomat haasteet tunnistaen. Oppilaiden ja opiskelijoiden ohjaaminen ja opastaminen yhteydenpidossa on tärkeää edelleen.

Varsinais-Suomen kuntien käytännöt opetuksen järjestäjän tietojärjestelmän (Wilma) käyttöoikeuksia koskevassa asiassa

Varsinais-Suomen 27 kunnasta 14 kunnassa / kaupungissa on tulkittu opiskeluhuoltohenkilöstön Wilma-järjestelmän käyttöoikeuksia koskevaa lainsäädäntöä vastaavasti kuin Pöytyän kunnassa (Pöytyän kunta mukana luvussa), minkä myötä käyttöoikeuksia järjestelmään ei opiskeluhuoltohenkilöstölle ole 1.1.2023 alkaen kyseisissä kunnissa myönnetty. 11 kunnassa opiskeluhuoltohenkilöstölle on myönnetty oikeudet ainoastaan viestintään (osassa lukuun sisältyvistä kunnista lisäksi joidenkin julkisten asiakirjojen, kuten lukujärjestykset, katseluun), ja kahdessa kunnassa edellä mainittuja jossakin määrin laajemmat oikeudet. Tiedot ovat kootut kuntien sivistysjohtajilta ja muilta kyseisiä tehtäviä hoitavilta viranhaltijoilta 19.-26.5.2023 välisenä aikana.

Lopuksi

Tehdyn tarkastelun perusteella ei valtuustoaloitteessa edellytettyjen opiskeluhuollon viestintä-, ajanvaraus- ja seurantamahdollisuuksien palauttamista aiemmalle tasolle opetuksen järjestäjän tietojärjestelmään (Wilma) myönnettävien käyttöoikeuksien kautta arvioida voimassa olevan sääntelyn puitteissa mahdolliseksi. Sääntely on muodostunut moninaiseksi, mikä osaltaan tuo haasteensa tulkinnalle. Korvaavien toimintatapojen kautta on pyritty ja pyritään edelleen mahdollisimman toimiviin yhteydenpidon käytäntöihin; ammattihenkilöiden välinen, opetuksen järjestäjän tietojärjestelmän ulkopuolella tapahtuva oppilaita / opiskelijoita koskevien, salassa pidettävien tietojen luovuttaminen samoin on mahdollista lainsäädännössä asetetuilla perusteilla.

Tarkastellut kysymykset koskettavat kuntia ja hyvinvointialueita valtakunnallisesti. Perusteltua tilanteessa on Opetus- ja kulttuuriministeriön, Sosiaali- ja terveysministeriön, Opetushallituksen sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen valmistelussa olevien ohjeiden, voimassa olevan sääntelyn tulkinnan sekä mahdollisten lainsäädäntömuutosten seuraaminen. Työ lainsäädännön uudistamistarpeiden kartoittamiseksi ja ohjeiden valmistelemiseksi on käynnissä.

Pöytyän kunnan sivistystoimi edesauttaa osaltaan yhteistyössä Varsinais-Suomen hyvinvointialueen, kunnan tietosuojavastaavana toimivan hallintojohtajan, digipäällikön sekä muiden viranhaltijoiden ja työntekijöiden kanssa opiskelu- ja kouluterveydenhuollon palvelujen, yhteydenpidon ja tiedonvälityksen toimivuutta lainsäädännössä asetetuissa puitteissa, tehden kehitystyötä lisäksi yhteistyössä opetuksen järjestäjän käytössä olevan tietojärjestelmän toimittajan kanssa. Lainsäädännön ja / tai voimassa olevan sääntelyn tulkinnan uudistuksessa sekä viranomaisten ohjeiden valmistuttua toimitaan sääntelyssä, sääntelyn tulkinnassa ja ohjeissa asetettujen lähtökohtien mukaisesti.

Lähteet

Apulaistietosuojavaltuutetun aloite 24.11.2022 dnro 547/183/2021. Tietosuojavaltuutetun toimiston verkkosivut osoitteessa:

<https://tietosuoja.fi/documents/6927448/105358665/ATSV.547.183.2021.aloite.pdf/b9a86404-6ff8-87fe-da15-69930358f012/ATSV.547.183.2021.aloite.pdf?t=1671181122635>. Viitattu 21.5.2023.

Apulaistietosuojavaltuutetun vastaus 24.11.2022 dnro 547/183/21. Tietosuojavaltuutetun toimiston verkkosivut osoitteessa:

https://tietosuoja.fi/documents/6927448/105358665/ATSV+vastaus_547.183.2021.pdf/8cfd25c2-da66-e6d8-3c06-8a9934817480/ATSV+vastaus_547.183.2021.pdf?t=1671181193042. Viitattu 21.5.2023.

Apulaistietosuojavaltuutetun päätös 21.3.2023 dnro 5618/163/20. Oppilaiden henkilötietojen näkyvyys opetuksen järjestäjän käyttämän sähköpostijärjestelmän osoitekirjassa. Finlex-verkkosivut osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tsv/2023/20231804>. Viitattu 26.5.2023.

Apulaistietosuojavaltuutetun päätös 21.3.2023 dnro 6064/163/20. Oppilaiden henkilötietojen näkyvyys opetuksen järjestäjän käyttämän sähköpostijärjestelmän osoitekirjassa. Finlex-verkkosivut osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tsv/2023/20231803>. Viitattu 26.5.2023.

EV 46/2022 vp. Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 19/2022 vp) sekä eduskunnan vastaukseen sisältyvät lausumat. Valtioneuvoston verkkosivut osoitteessa:

<https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f807b6818>. Viitattu 21.5.2023.

Opetushallitus: Opiskelijan tietojen luovutus koulutuksesta hyvinvointialueille 1.1.2023 alkaen. Ohjeet 27.12.2022. Opetushallituksen verkkosivut osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/usein-kysytya/opiskelijan-tietojen-luovutus-koulutuksesta-hyvinvointialueille-112023-alkaen>. Viitattu 21.5.2023.

Oy Yleisradio Ab: Uutinen 23.2.2023. Osa koulujen työntekijöistä heitettiin pois Wilmasta – vanhempainyhdistys: ”On palattu suoraan ysärille”. Oy Yleisradion verkkosivut osoitteessa: <https://yle.fi/a/74-20019271>. Viitattu 21.5.2023.

Pöytyän kunnan hallintosääntö. Kunnanvaltuusto 12.9.2022 § 10. Pöytyän kunnan verkkosivut osoitteessa: <https://www.poytya.fi/client/poytya/userfiles/hallintosaanto-paivitys-2022-syksy-voimaan-112023.pdf>. Viitattu 4.6.2023.

Pöytyän kunnanhallituksen 6.6.2022 § 140 päätös / Tiedonhallintalain mukaisten vastuiden määrittely ja lain edellyttämien kuvausten hyväksyminen. Pöytyän kunnan arkisto.

Tietosuojavaltuutetun kannanotto 1.7.2010 / Sähköpostin ja tekstiviestien käyttäminen terveydenhuollossa. Finlex-verkkosivut osoitteessa:

<https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tsv/2010/20100183>. Viitattu 25.5.2023.

Tietosuojavaltuutetun kannanotto 31.5.2000 / Opiskelijoiden henkilötunnusten luovuttaminen terveyskeskukselle. Finlex-verkkosivut osoitteessa:

<https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tsv/2000/20000221>. Viitattu 25.5.2023.

Vehkamäki, Pirjo; Lahtinen, Matti & Vanttaja, Ulla: Julkisuus ja tiedonhallinta opetustoimessa. Opas koulujen ja oppilaitosten käyttöön. Opetushallitus: Oppaat ja käsikirjat 2018: 5a. Opetushallituksen verkkosivut osoitteessa:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/julkisuus_ ja_tiedonhallinta_opetustoimessa.pdf.

Viitattu 25.5.2023.

Voutilainen, Tomi & Sariola, Meri: Vierashuoneessa professori Tomi Voutilainen ja väitöskirjatutkija Meri Sariola: Koulun ja huoltajien välinen sähköinen viestintä oppilashuollossa. Edilex.fi -palvelu 21.12.2022. Edilex-palvelun verkkosivut osoitteessa: <https://www.edilex.fi/uutiset/80879>. Viitattu 21.5.2023.